RABHADH
Freagair gach ceist sna spásanna atá ann dóibh ar an bpáipéar seo.

Scríobh do Scrúduimhir anseo.

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2008

STAIDÉAR IMSHAOIL AGUS SÓISIALTA

GNÁTHLEIBHÉAL

DÉ hAOINE, 6 MEITHEAMH – TRÁTHNÓNA 2.00 – 4.00

Treoracha d'Iarrthóirí:

Freagair GACH CEANN de na CÚIG CHEIST laistigh

- Maidir le Ceist 1 *ar na leathanaigh 2, 3, 4 agus 5*
  Freagair na codanna (A), (B) agus (C)
- Maidir le Ceist 2 *ar na leathanaigh 6, 7, 8 agus 9*
  Freagair cuid (A) nó cuid (B)
- Maidir le Ceist 3 *ar na leathanaigh 10, 11, 12 agus 13*
  Freagair cuid (A). Ansin freagair cuid (B)
  nó cuid (C)
- Maidir le Ceist 4 *ar na leathanaigh 14 agus 15*
  Freagair (A) agus (B)
- Maidir le Ceist 5 *ar na leathanaigh 16 agus 17*
  Déan deimhin de ar dtús go bhfuil an léarscáil agus an t-aerfótagraf agat. Freagair na ceisteanna uile.

Don Scrúdaitheoir amháin:

Ceist	**MARC**
1	
2	
3	
4	
5	
IOMLÁN	
GRÁD	

CEIST 1
24 marc

Freagair GACH ceann de na TRÍ chuid – (A) agus (B) agus (C).

(A) CEISTEANNA ILROGHNACHA (12 mharc)

Freagair 12 de na ceisteanna seo a leanas. Cuir tic (✓) sa bhosca ceart i ngach cás.

Sampla: Is í an chathair is mó in Éirinn ná:

(a) Gaillimh ☐ (b) Béal Feirste ☐

(c) Baile Átha Cliath ☐ (d) Port Láirge ☐ (1)

1. Is é a chuirtear in iúl le compás ná

(a) fad ☐ (b) treo ☐

(c) solas gréine ☐ (d) teocht ☐ (1)

2. Is éard is ‘imirce’ ann ná daoine a bheith:

(a) ag bogadh ó áit go háit ☐ (b) ag dó foraoisí ☐

(c) ag ithe feola agus glasraí araon ☐ (d) ag adhlacadh na marbh ☐ (1)

3. Ba iad na daoine seo a thóg caisleáin chloch in Éirinn:

(a) na Lochlannaigh ☐ (b) na Manaigh ☐

(c) na Normannaigh ☐ (d) na Ceiltigh ☐ (1)

4. Is é an t-aigéan atá taobh thiar d’Éirinn ná:

(a) An tAigéan Ciúin ☐ (b) An tAigéan Artach ☐

(c) An tAigéan Antartach ☐ (d) An tAigéan Atlantach ☐ (1)

5. Ar léarscáil de chuid na Suirbhéireachta Ordanáis seasann an tsiombail O:

(a) do stáisiún bád tarrthála ☐ (b) do stáisiún Garda ☐

(c) do stáisiún traenach ☐ (d) do stáisiún cumhachta (uisce) ☐ (1)

6. Cé acu ceann díobh seo a leanas a chuireann síos ar bhratach an Aontais Eorpaigh?

(a) Dearg, bán agus gorm ☐ (b) Gorm réaltaí órga uirthi ☐

(c) Buí agus réaltaí gorma uirthi ☐ (d) Gorm agus ‘AE’ scríofa uirthi. ☐ (1)

7. Is éard a chuireann comhrianta in iúl ná:

(a) aibhneacha ☐ (b) cosáin ☐

(c) teocht ☐ (d) airde os cionn leibhéal na farraige ☐ (1)

8. Is ionaid iad comhair chreidmheasa, bainc, oifigí poist:

(a) don chaitheamh aimsire ☐ (b) don tionsclaíocht ☐

(c) don airgeadas ☐ (d) don oideachas ☐ (1)

9.

Tá an bhean sa phictiúr ag baint úsáide as:

(a) tuirne ☐ (b) bró ☐

(c) seol ☐ (d) ceárta ☐ (1)

10. Tháinig na Ceiltigh:

(a) ó Lár na hEorpa ☐ (b) ó Meiriceá Thuaidh ☐

(c) ón Iorua ☐ (d) ón Afraic ☐ (1)

11. Is é a tugadh ar na daoine a rinne ionradh ar Éirinn in 1169 ná:

(a) na Lochlannaigh ☐ (b) na Ceiltigh ☐

(c) na Normannaigh ☐ (d) na Sacsanaigh ☐ (1)

12. Is éard is mó a bhíonn i limistéar talmhaíochta ná:

(a) monarchana ☐ (b) tithe ☐

(c) stáisiúin chumhachta ☐ (d) feirmeacha ☐ (1)

13. Cén tír inar cuireadh tús leis an Réabhlóid Thionsclaíoch?

(a) Éire ☐ (b) An Fhrainc ☐

(c) An Bhreatain ☐ (d) SAM ☐ (1)

14. Is sampla é/í d'acmhainn inathnuaite:

(a) gual ☐ (b) gás ☐

(c) grianchumhacht ☐ (d) ola ☐ (1)

[Thall

(B) MUINTIR AN tSEANSAOIL

AN tSEANRÓIMH, AN tSEANGHRÉIG, AN tSEANÉIGIPT NÓ DOMHAN NA nINCEACH
(6 mharc)

I gcás ceann **AMHÁIN** de na sibhialtachtaí thuas, scríobh ar cheann **AMHÁIN** de na topaicí seo a leanas:

(a) Uirlisí troda a d'úsáid siad
NÓ
(b) Éadaí
NÓ
(c) Tithe
NÓ
(d) Nósanna adhlactha

Is í an tsibhialtacht a scríobhfaidh mé uirthi ná ____

(6)

(C) NA LOCHLANNAIGH (6 mharc)

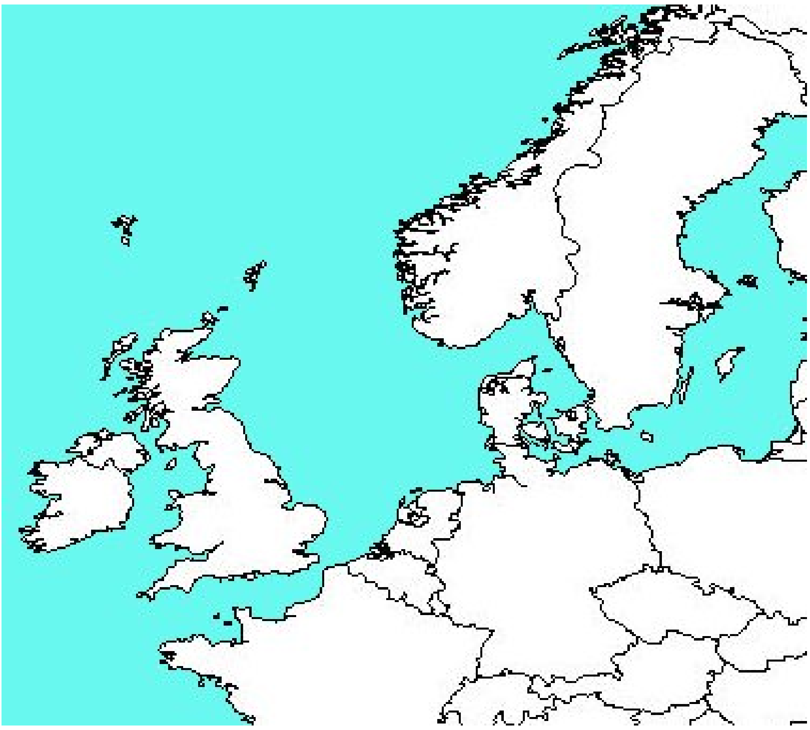

1. Tháinig na Lochlannaigh ó Chríoch Lochlann.

Ainmnigh **DHÁ** thír i gCríoch Lochlann.

________________________________ agus ________________________________ (2)

2. Féach ar an bpictiúr thuas.

Léarscáil den Eoraip atá ann.

Ar an léarscáil,

a. Marcáil Éire leis an litir A (1)

b. Marcáil tír ar bith i gCríoch Lochlann leis an litir B. (2)

3. Ainmnigh cathair nó baile mór **AMHÁIN** in Éirinn a bhunaigh na Lochlannaigh.

____ (2)

[Thall

CEIST 2

24 marc

Freagair cuid (A) nó cuid (B).

(A) AN PLANDÁIL IN ÉIRINN SA 17ú hAOIS (24 marc)

1. Cén fáth ar shocraigh rialtas Shasana ar 'Phlandálacha' a thosú in Éirinn?
Tabhair **DHÁ** chúis.

____(4)

2. Cad as ar tháinig an chuid is mó de na lonnaitheoirí?

____(2)

3. Cén reiligiún a bhí ag formhór na lonnaitheoirí?

____(2)

4 Cén teanga a labhair na lonnaitheoirí?

____(2)

5 Cén reiligiún a bhí ag na hÉireannaigh dhúchasacha?

____(2)

6 Cad a tharla do na hÉireannaigh dhúchasacha nuair a bhog na lonnaitheoirí isteach?
Cá ndeachaigh siad?

____(4)

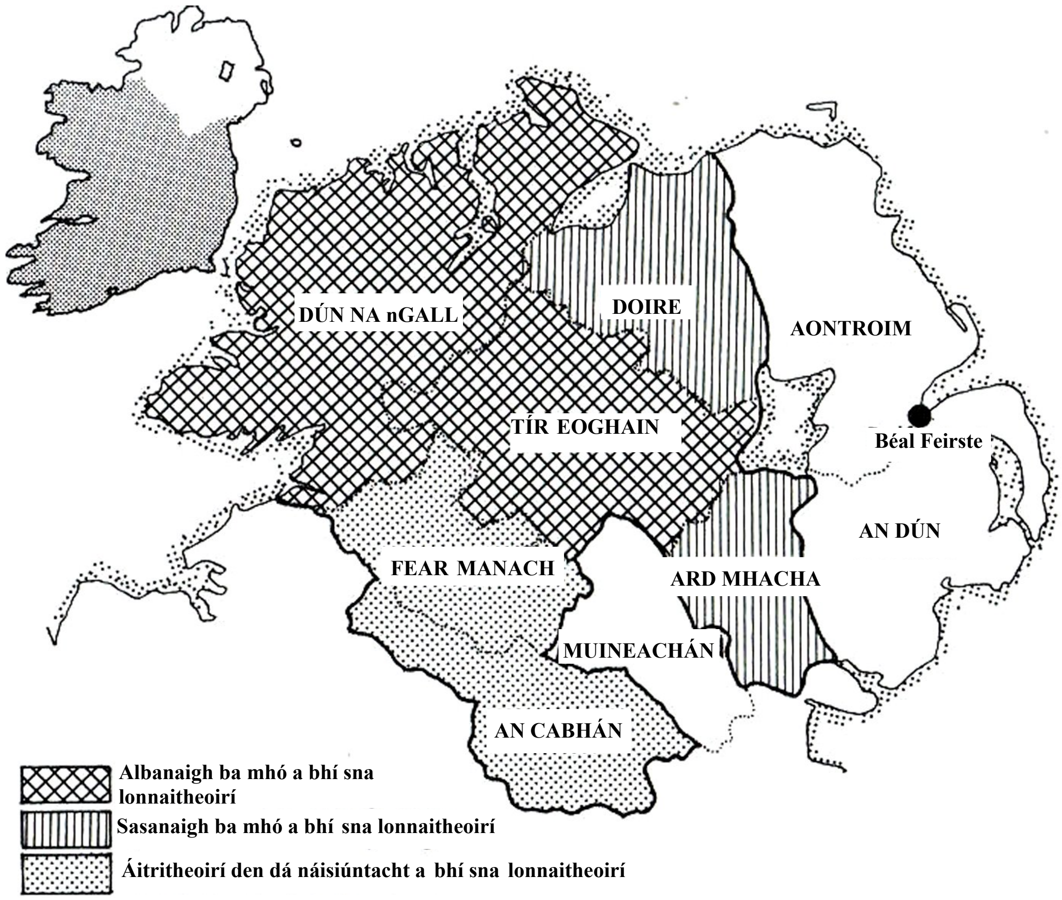

Taispeánann an léarscáil seo lonnaíocht Uladh tar éis na Plandála.
Féach ar an léarscáil agus freagair na ceisteanna seo a leanas:

7. Ainmnigh **DHÁ** chontae ina raibh formhór na lonnaitheoirí ina Sasanaigh.

____________________ agus ____________________ (2)

8. Ainmnigh **DHÁ** 'bhaile Plandála'.

____________________ agus ____________________ (2)

9. Luaigh **DHÁ** thoradh ar Phlandáil Uladh atá le feiceáil fós sa lá inniu.

____

____

____ (4)

[Thall

NÓ

(B) AN BHRASAÍL SA 20ú hAOIS **(24 marc)**

Léigh an t-eolas thíos agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

Díchoilltiú sa Bhrasaíl

Tá foraois bháistí na hAmasóine sa Bhrasaíl. Clúdaíonn sí breis agus 3 mhilliún ciliméadar cearnach, achar atá beagnach chomh mór le tíortha uile na hEorpa le chéile.

Tugtar 'scamhóga an domhain' ar fhoraois bháistí na hAmasóine uaireanta. Is í an fhoraois bháistí is mó ar domhan í agus is inti a chónaíonn beagnach trian de na hainmhithe agus den bheatha phlandúil ar an bpláinéad. Déanann na plandaí i bhforaois bháistí na hAmasóine an cúigiú cuid d'ocsaigin an domhain.

Ciallaíonn díchoilltiú gur gearradh anuas na céadta míle crann agus go bhfuil níos mó ná an cúigiú cuid den fhoraois bháistí imithe anois.

Gearrtar anuas na crainn chun adhmad a dhíol, ach chun áit a dhéanamh freisin le haghaidh feirmeacha d'eallach agus do phónairí soighe.

Glanann comhlachtaí mianadóireachta crainn den talamh sula dtosaíonn siad ag mianadóireacht. Is minic a bhíonn ar na daoine a chónaíodh sna foraoisí báistí bogadh go dtí na cathracha móra nuair a ghearrtar na crainn anuas. Tá rialtas na Brasaíle ag iarraidh moill a chur le líon na gcrann atá á ngearradh anuas.

1. Cé chomh mór agus atá foraois bháistí na hAmasóine?____________________ (2)

2. Cén fáth a dtugtar 'scamhóga an domhain' uirthi?____________________

____(2)

3. Cad is díchoilltiú ann?____

____(2)

4. Tabhair **DHÁ** chúis a bhfuil crainn á ngearradh anuas.

____

____

____(4)

5. Cén fáth a mbogann na daoine a chónaíonn san fhoraois bháistí go dtí na cathracha?

____

____(2)

6. Ainmnigh cathair **AMHÁIN** sa Bhrasaíl a bhféadfadh daoine bogadh chuici.

______________________________ (2)

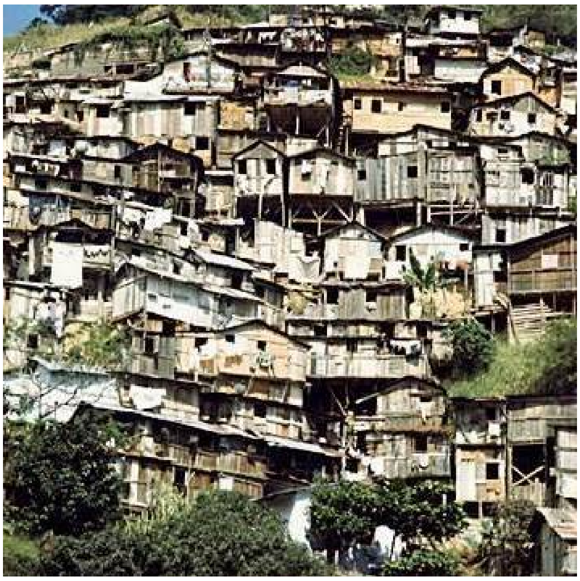

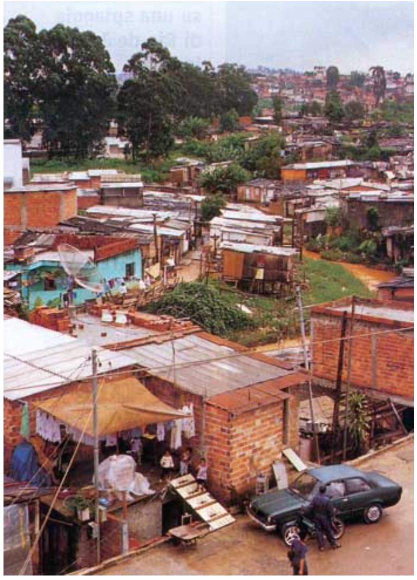

7. Nuair a bhogann daoine ón bhforaois bháistí go dtí na cathracha, is minic a bhíonn siad ina gcónaí in favelas sa deireadh.

Cad is favela ann?

____

____

______________________________ (2)

8. Scríobh ar na deacrachtaí a bhíonn roimh dhaoine ó na foraoisí báistí nuair a bhogann siad go dtí na cathracha móra.
(*Leideanna: Obair, oideachas, tithíocht, difríochtaí cultúir*).

____

____

____

____

____

____

____

______________________________ (8)

[Thall

CEIST 3

24 marc

Freagair cuid (A), ansin freagair cuid (B) <u>nó</u> cuid (C)

(A) AN RÉABHLÓID THIONSCLAÍOCH (12 mharc)

Seo í Hannah Brown. Rugadh in 1809 í in Bradford, Sasana.

Oibrí páiste a bhí inti i muileann cadáis in Bradford le linn na 1800dí. Mr. Ackroyd an t-ainm a bhí ar a bas (saoiste).

In 1832 bhí fear ó rialtas na Breataine ag iarraidh a fháil amach conas mar a bhí cúinsí sna monarchana agus chuir sé agallamh uirthi.

Seo thíos cuid den agallamh léi.

Agallóir: Cé chomh luath agus a thosaigh tú ag obair sna muilte?

Hannah: In aois naoi mbliana.

Agallóir: Cad iad na huaireanta oibre a bhí agat?

Hannah: Thosaigh mé ar a sé a chlog ar maidin agus d'oibrigh mé go dtí a naoi san oíche.

Agallóir: Ar chuir an obair sin isteach ar do ghéaga?

Hannah: Chuir, mhothaigh mé pian go leor i mo chosa.

Agallóir: An ndearna sé sin dochar ar bith do do ghéaga?

Hannah: Rinne, tá mó dhá ghlúin casta isteach agus iad ag bualadh faoina chéile. Níl aon leigheas air.

Agallóir: Ar chuir Mr. Ackroyd pionós ar bith ort riamh?

Hannah: Chuir; rug sé greim ar mo chuid gruaige agus ar mo chluas, agus tharraing sé mé, agus bhain sé geit asam, níos mó ná uair amháin.

Agallóir: An bhfaca tú riamh é ag caitheamh le haon duine eile mar sin?

Hannah: Sea, chonaic mé gur rug sé greim gruaige ar ghaol liom.

Agallóir: An bhfuil tú á rá gur tharraing sé í?

Hannah: Sea, tharraing sé trasna an urláir í.

Léigh agallamh Hannah ar an leathanach roimhe seo agus freagair na ceisteanna seo a leanas:

1. Cén aois a bhí ag Hannah nuair a thosaigh sí ag obair sa mhuileann?

____(1)

2. Cé mhéad uair in aghaidh an lae a bhí ar Hannah oibriú?

____(2)

3. Cén tionchar fadtréimhseach a bhí ag an obair sa mhuileann ar shláinte Hannah?

____

____

____(3)

4. An dóigh leat go raibh Mr. Ackroyd cóir cothrom mar bhas?
Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____

____(3)

5. An bhféadfadh scéal mar scéal Hannah tarlú sa lá inniu in Éirinn?
Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____(3)

(B) AN CHÉAD CHOGADH DOMHANDA (12 mharc)

1. Anseo tá roinnt pictiúr a thaispeánann airm agus trealamh nua a úsáideadh sa Chéad Chogadh Domhanda.

I gcás **DHÁ** cheann ar bith díobh sin, ainmnigh iad agus scríobh ar conas a úsáideadh iad sa Chéad Chogadh Domhanda.

Pictiúr Uimh.____

Ainm an airm/trealaimh ____

Conas a úsáideadh é ____(3)

Pictiúr Uimh.____

Ainm an airm/trealaimh ____

Conas a úsáideadh é ____(3)

2. Scríobh ar cheann **AMHÁIN** díobh seo a leanas:

An saol sna trinsí sa Chéad Chogadh Domhanda

Cath na Somme

An Lusitania

Conradh Versailles

____

____

____

____

____

____

____(6)

(C) AN DARA COGADH DOMHANDA **(12 mharc)**

1. Ainmnigh tír **AMHÁIN** a bhí ar thaobh na Gearmáine sa Dara Cogadh Domhanda.

____(2)

2. Ainmnigh **DHÁ** thír a bhí ar thaobh na Breataine sa Dara Cogadh Domhanda.

______________________________ agus ___________________________________(4)

3. Seo sé phóstaer ón Dara Cogadh Domhanda. (Tá leagan Gaeilge den téacs ar leathanach 17.)

Féach orthu agus ansin freagair na ceisteanna thíos.

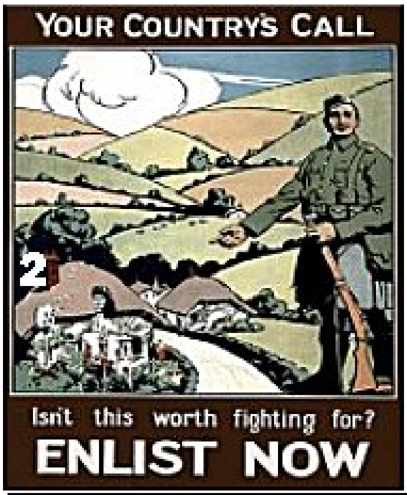

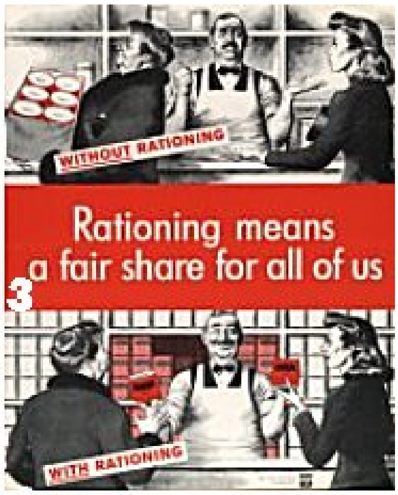

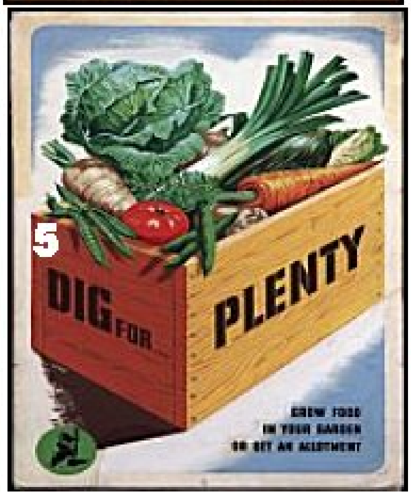

I gcás **DHÁ** cheann ar bith díobh, mínigh cén teachtaireacht atá siad ag iarraidh a chur in iúl.

Póstaer Uimh.____

Cad a chiallaíonn sé____

____(3)

Póstaer Uimh.____

Cad a chiallaíonn sé____

____(3)

[Thall

CEIST 4

24 marc

Answer parts (A) and (B)

(A) FEIRMEOIREACHT SA DOMHAN FORBARTHA AGUS SA DOMHAN I mBÉAL FORBARTHA **(12 mharc)**

Féach ar Ghrianghraf A agus ar Ghrianghraf B agus freagair na ceisteanna ina ndiaidh:

Grianghraf A

Grianghraf B

Taispeánann an dá ghrianghraf feirmeoirí agus iad ag treabhadh.

1. Cén grianghraf díobh a thaispeánann tír ***fhorbartha***?

____(1)

2. Ainmnigh tír ***fhorbartha*** amháin a bhféadfadh sé gur tógadh an grianghraf seo inti.

____(1)

3. Cén grianghraf díobh a thaispeánann tír ***i mbéal forbartha***?

____(1)

4. Ainmnigh tír amháin ***i mbéal forbartha*** a bhféadfadh sé gur tógadh an grianghraf seo inti.

____(1)

5. Tabhair **DHÁ** shampla d'fhadhbanna feirmeoireachta a d'fhéadfadh a bheith roimh na feirmeoirí i nGrianghraf A.

____

____

____

____(4)

6. Tabhair **DHÁ** shampla d'fhadhbanna feirmeoireachta a d'fhéadfadh a bheith roimh na feirmeoirí i nGrianghraf B.

____

____

____

____(4)

(B) AN DOMHAN ÉAGOTHROM

Ciallaíonn Básmhaireacht Leanaí líon na leanaí a fhaigheann bás sula sroicheann siad a gcéad lá breithe. Taispeánann na léarscáileanna seo básmhaireacht leanaí ar fud an domhain i 1900 agus i 1994. Féach ar na léarscáileanna agus freagair na ceisteanna thíos.

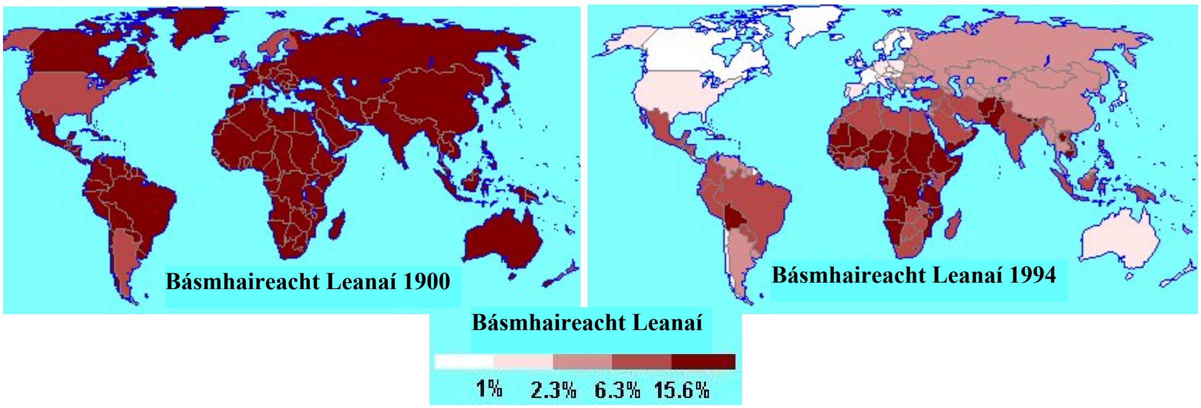

1. I 1900, ba é an ráta básmhaireachta leanaí sa chuid ba mhó de thíortha na hEorpa ná:

____ (2)

2. I 1994, ba é an ráta básmhaireachta leanaí sa chuid ba mhó de thíortha na hEorpa ná:

____ (2)

3. Ainmnigh tír **AMHÁIN** ina raibh an ráta básmhaireachta leanaí faoi 1% i 1994.

____ (2)

4. Cén mhór-roinn ina raibh an ráta básmhaireachta leanaí ba mheasa i 1994?

____ (2)

5. Tabhair **DHÁ** chúis a bhfaigheann an oiread sin leanaí bás agus iad óg i roinnt de thíortha an domhain.

____

____

____

____

____

____ (4)

CEIST 5

24 marc

Déan deimhin de go bhfuil léarscáil agus fótagraf agat sula bhfreagraíonn tú na ceisteanna seo.

Scrúdaigh an Léarscáil 1 : 50,000 de chuid na Suirbhéireachta Ordanáis agus an t-aerfótagraf a thagann leis an bpáipéar seo agus ansin freagair na ceisteanna thíos.

Taispeánann an léarscáil agus an fótagraf baile Cheatharlach agus an ceantar ina thimpeall.

1. Ainmnigh an Príomhbhóthar Náisiúnta a thaispeántar ar an léarscáil.

____ (2)

2. Luaigh ainmneacha **DHÁ** cheann de na haibhneacha a thaispeántar ar an léarscáil.

____

agus____ (4)

3. Cad é an fad ina chiliméadair feadh an R430 ón mbosca teileafóin ag Cill Lisín (Killeshin) (S 677 781) go dtí acomhal an R430 agus an N80 (S 715 766)?

____(4)

4. Féach ar an bhfótagraf agus mol cúis **AMHÁIN** ar fhás baile Cheatharlach sa suíomh seo.

____

____(4)

5. Tabhair píosa **AMHÁIN** fianaise ón léarscáil go raibh daoine ina gcónaí sa cheantar seo fadó.

____

____ (2)

6. Agus tú ag féachaint ar an léarscáil, an dóigh leat gur talamh maith feirmeoireachta é an talamh mórthimpeall Cheatharlach? Tabhair **DHÁ** chúis le do fhreagra.

____

____

____

____

____ (4)

7. Taispeánann an fótagraf nach bhfuil ach beagán tráchta ag trasnú an droichid i gCeatharlach. Agus an léarscáil agus an fótagraf á n-úsáid agat, mol cúis leis sin.

____

____

____

____ (4)

Póstaer 1 "Coinnigh suas na feirmeacha agus na fir i mbun troda." Liostáil in ARM TALÚN na mBAN	**Póstaer 2** ACHAINÍ NA TÍRE ORT Nach fiú troid ar a shon seo? LIOSTÁIL LÁITHREACH	**Póstaer 3** GAN CHIONDÁIL Ciallaíonn an chiondáil go mbeidh ár gcion ceart againn uilig LEIS AN gCIONDÁIL
Póstaer 4 FÁG HITLER AGAMSA, A MHIC – BA CHOIR DUITSE A BHEITH AR SHIÚIL AS LONDAIN	**Póstaer 5** TORADH AR DO CHUID OIBRE Cuir glasraí i do ghairdín féin	**Póstaer 6** TÉIGH LEIS AN WAAF LEIS NA FIR SA SPÉIR

Téacs Gaeilge do na póstaeir ar lch 13

Leathanach Bán

Leathanach Bán

Leathanach Bán